

KONRAD RUTKOWSKI
PROFESSZOR UTÓIRATA*

(Részlet)

BORISLAV PEKIĆ

Steinbrecher: Tehát beismeri, hogy ismeri Lilly Schwartzkopf kisasszonyt?

Frölich: Beismerem.

Steinbrecher: Írja alá a Jegyzőkönyvet!... Miért állította akkor, hogy nem ismeri?

Frölich: Nem állítottam, hogy nem ismerem. Azt mondtam, hogy nem ismerem *jól*.

Steinbrecher: Mennyire ismeri?

Frölich: Üzletileg.

Steinbrecher: Azt kérdeztem, mennyire, s nem azt, hogy *hogyan*. Tehát milyen jól ismeri?

Frölich: Futólag.

Steinbrecher: Azt kérdeztem, *milyen jól* ismeri.

Frölich: Nem valami jól.

Steinbrecher: Mondja, jó kereskedőnek tartja magát?

Frölich: Meg vannak velem elégedve.

Steinbrecher: Ki van magával megelégedve?

Frölich: A munkaadóim.

Steinbrecher: Kik a munkaadói?

Frölich: Hisz elmondtam már vagy tízszer!

Steinbrecher: Felmerült-e időközben olyan körülmény, amely miatt most titkolni kényszerül kiletüket?

Frölich: Nem, dehogy. Miért titkolnám?

* A szerző *Hogyan veszejtük el a vámpírt?* című regényéből

Steinbrecher: Magam is ezt kérdem. Magának azonban nyilván oka van rá, hogy eltitkolja.

Frölich: Nem titkolom.

Steinbrecher: Titkolja, Frölich. Az imént visszautasította, hogy elárulja a nevüket. Fenntartja ezt továbbra is?

Frölich: Nem tartom fenn.

Steinbrecher: Nos?

Frölich: Az Urban, Urban & Urban cég tulajdonosai.

Steinbrecher: Hármas csoport?

Frölich: Család.

Steinbrecher: Címük?

Frölich: (az Urban, Urban & Urban cég címe)

Steinbrecher: Mondjon el nekünk mindent, amit az Urban, Urban & Urban cég ügyviteléről tud!

(A Jegyzőkönyv következő 48 oldala az Urban, Urban & Urban cég tevékenységét taglalja, a tisztviselők nevével, családi állapotával, életfelfogásával, már amennyire Gustav Frölich gyanúsított betekintést nyerhetett a dolgokba, vagy amire logikus következtetéssel juthatott.)

Steinbrecher: Azt mondta, a munkaadói elégedettek voltak magával. Úgy értem ezt, hogy kereskedelmi utazói munkáját sikerrel látta el?

Frölich: Úgy.

Steinbrecher: Beleértendő ebbe az is, hogy tiszteletben tartotta a kereskedelmi szokásokat?

Frölich: Beleértendő.

Steinbrecher: Bele, Frölich, persze, hogy beleértendő. Mindenki más esetében, csak a magáéban nem. Mert, mint egyébként más téren is, amire majd még kitérünk, maga ebben is kivétel. Maga épp fordított módszereivel érte el sikereit — a kereskedelmi viselkedési normák megszegésével.

Frölich: Én sohasem szegtem meg a kereskedelmi viselkedési normákat!

Steinbrecher: Hogy mondhat ilyet, amikor olyanokkal kötött üzletet, akiket nem is ismert!

Frölich: Én sohasem kötöttem üzletet olyanokkal, akiket nem ismertem.

Steinbrecher: És Lilly Schwartzkopf kisasszonnyal?

Frölich: De hisz őt ismertem.

Steinbrecher: Jól?

Frölich: Eléggé.

Steinbrecher: Mihez képest eléggé?

Frölich: A célhoz képest.

Steinbrecher: Milyen célhoz képest?

Frölich: Az üzletkötéshez.

Steinbrecher: Úgy? Maga szerint ha valami elégséges, az már jó. Maga szerint minden üzletkötés jó, ha nem kimondottan pocskék. Magának az, hogy felületesen ismerte Lilly Schwartzkopfot, már elég volt ahhoz, hogy komoly ügyletekbe bocsátkozzék vele.

Frölich: Az nem volt felületes ismeretség.

Steinbrecher: Hát milyen? Elmélyült?

Frölich: Megfelelő volt. Nem volt elmélyült.

Steinbrecher: Szóval eléggé elmélyült volt? Mennyire elmélyült?

Frölich: Ahhoz eléggé elmélyült, hogy a vele való üzletelés ne jelentsen kockázatot a cégnek.

Steinbrecher: A cégnek vagy magának?

Frölich: Tulajdonképpen a cégnek is meg nekem is.

Steinbrecher: A cégnek például mi jelentene kockázatot?

Frölich: Az, ha mondjuk Schwartzkopf kisasszony fizetésképtelen lenne.

Steinbrecher: Ez esetben, ugye, megkárosítaná a céget.

Frölich: Igen.

Steinbrecher: És magát?

Frölich: Engem is.

Steinbrecher: Magát hogyan?

Frölich: A szerződés értelmében meg kellett térítenem a cégnek a kárt, ha az az én kötlevelemből következett.

Steinbrecher: Végeredményben akkor egyedül maga kockáztatott?

Frölich: Hát, a szerződés szerint . . . valóban.

Steinbrecher: Magának tehát feltétlenül szüksége volt bizonyos megbízható adatokra Schwartzkopf kisasszonyról, hogy kapcsolatokból kizárja a kockázatot?

Frölich: Igen.

Steinbrecher: Jó. Ez logikailag összeáll. A bűnözés és a kockázat elválaszthatatlan egymástól.

Frölich: Miféle bűnözés?

Steinbrecher: A magáé, Frölich.

Frölich: De hát én nem tettem semmit!

Steinbrecher: Akkor miért van itt?

Frölich: Nem tudom.

Steinbrecher: Csak nem akarja azt mondani, hogy isten rendelésére került ide?

Frölich: Nem tudom, miért kerültem ide.

Steinbrecher: És hogy a német rendőrség ártatlan embereket tartóztat le?

Frölich: Én nem mondtam, hogy a német rendőrség ártatlan embereket tartóztat le. Én azt mondtam, hogy én ártatlan vagyok!

Steinbrecher: És mégis letartóztatták, nemde? Ebből aztán mi más következik, mint az, hogy mi ártatlan embereket tartóztatunk le! Mert vagy bűnös, és mi kizárólag bűnösöket tartóztatunk le, vagy ártatlan, s akkor mi ártatlanokat is meghurcolunk. Harmadik lehetőség logikailag nincs!

Frölich: Tévedés is lehet.

Steinbrecher: Csak az idioták tévednek. Vagy netán idiotáknak tart bennünket, Frölich?

Frölich: Nem, dehogy.

Steinbrecher: Akkor miért viselkedik úgy, mintha azoknak tartana bennünket? Ezzel nemigen javít a helyzetén, Frölich. Pláne az iménti kijelentése után.

Frölich: Semmiféle kijelentést sem tettem.

Steinbrecher: Azt mondta, hogy ártatlan embereket tartóztatunk le, ez pedig kimeríti az ellenséges propaganda bűnesetének fogalmát.

Frölich: Én ilyet nem mondtam.

Steinbrecher: Ennek örülök. Maga miatt is, meg énmiattam is. Tudja, milyen baromi munka volna most kiterjeszteni a nyomozást erre a vádpontra is? Nos, maga szerint akkor szó sincs olyasmiről, hogy mi ártatlan embereket tartóztatunk le?

Frölich: Szó sincs.

Steinbrecher: És kiket tartóztatunk le?

Frölich: Bűnösöket.

Steinbrecher: Akkor pedig maga sem lehet ártatlan. Különben nem áll a saját végkövetkeztetése, igaz?

Frölich: Igaz. Ámbátor...

Steinbrecher: A logikában, Frölich, nincs ámbátor... A logika tudomány. Nem kereskedelem, hogy alku tárgyává tegyünk a végkövetkeztetést. Ha az első premisszában az áll, hogy mi csak bűnösöket tartóztatunk le, és a másodikban az, hogy magát is letartóztattuk, milyen végkövetkeztetés adódik ebből?

Frölich: Hogy én is bűnös vagyok.

Steinbrecher: Helyes. Írja alá a Jegyzőkönyvet!... Így. Köszönöm. Lépünk tovább! Honnan szerezte a Schwartzkopf kisasszonyról szóló értesüléseit?

Frölich: Azoktól a cégektől, melyekkel kapcsolatot tartott fenn.

Steinbrecher: Mely cégektől? Név, cím, minden!

(Következik egy sor cég neve, melyek adatokat szolgáltatottak Gustav Frölichnek Schwartzkopf masamód hitelképességéről, majd a szóban forgó cégek néhány alkalmazottjának neve és címe, akik bárminemű kapcsolatban állnak a gyanúsítottal. Ezek közül egyesek később, e Jegyzőkönyv érett férfikorában még visszatérnek lapjaira mint a Frölich—Schwartzkopf kémhálózat bűnrészesei, mint úgynevezett pump out manek, akik gazdasági titkokat pumpálnak ki környezetükből, s állandó ellátóivá lesznek a kémközpontnak.)

Steinbrecher: Nevezhetjük-e az ön eljárását Schwartzkopf kisasszony esetében az egyszerűség kedvéért kémkedésnek?

Frölich: Az nem volt kémkedés!

Steinbrecher: Schwartzkopf kisasszony tudott róla?

Frölich: Nem, de feltételezhette. Ez a bejáródott gyakorlat mindenütt: informálódik az ember, mielőtt üzletet kötne az új partnerrel.

Steinbrecher: Informálódni annyi, mint adatokat gyűjteni valakiről vagy valamiről. Igaz?

Frölich: Igaz.

Steinbrecher: Meghamisítjuk-e akkor a vallomása lényegét, ha azt mondjuk, hogy maga „adatokat gyűjtött Schwartzkopf kisasszonyról”?

Frölich: Nem hamisítjuk meg, habár ez sem egyszerűbb, mint ha azt mondanánk, hogy informálódtam felőle.

Steinbrecher: Nézze, Frölich, ha netán attól tart, hogy kifogyunk a papírból a kihallgatása alatt, megnyugtathatom. Sem papír-, sem időszűke nem fenyeget bennünket... A begyűjtött adatokkal meg volt elégedve?

Frölich: Meg.

Steinbrecher: Leszögezzük akkor, hogy kimerítő értesülései voltak a partnerről?

Frölich: Le.

Steinbrecher: Továbbá, hogy ezek szerint igenis jól ismerte, ami

merőben ellentétes korábbi kijelentésével, miszerint csak *futólag* ismerte volna a hölgyet.

Frölich: Azt valóban mondtam, hogy az adatokkal meg voltam elégedve, de ez nem jelenti egyben azt is, hogy ezekből jól megismerhettem Schwartzkopf kisasszonyt.

Steinbrecher: Szóval hiányosak voltak?

Frölich: Nem.

Steinbrecher: Hamisak?

Frölich: Dehogy!

Steinbrecher: Akkor csak egy marad hátra: maga el sem olvasta őket.

Frölich: Dehogynem! Hogyne olvastam volna el!

Steinbrecher: Szóval teljes és valóságos adatok voltak, melyeket maga lelkiismeretesen tudomásul vett?

Frölich: Igen.

Steinbrecher: Akkor kettőnk közül valaki vagy őrült, vagy hazudik. Maga szerint, Frölich, én vagyok az, aki hazudik?

Frölich: Nem, dehogy! Miért is hazudna a kapitány úr?

Steinbrecher: Végre egy értelmes mondat! Helyes. Miért is hazudnék? Nem ellenem folyik a vizsgálat. Ez esetben pedig őrült vagyok. Valóban őrült volnék, Frölich?

Frölich: Dehogyanis őrült a kapitány úr!

Steinbrecher: És maga?

Frölich: Azt hiszem, én sem.

Steinbrecher: De biztosnak nem biztos benne, ugye?

Frölich: De. Biztos vagyok benne.

Steinbrecher: Akkor pedig szemérmetlenül hazudik, hogy nem ismerte jól Schwartzkopf kisasszonyt. Miért hazudik, Frölich? Mit titkol előlünk? Miért *nem szabad* magának jól ismerni Schwartzkopf kisasszonyt?

Frölich: Én nem titkolok semmit, uram. Esküszöm, semmit sem titkolok!

Steinbrecher: Úgy gondolja netán, hogy veszélyes dolog *jól* ismerni egy masamódot?

Frölich: Nem, uram.

Steinbrecher: És hogy mi itt a Gestapóban úgy begolyóztunk az örökös gyanakvástól, hogy már abban is bűnt látunk, ha bárki is jól ismer valakit vagy valamit?

Frölich: Nem, szó sincs róla!

Steinbrecher: Akkor mit szabódik annyit, vallja be szépen: igen is jól ismerte!

Frölich: Nem szabódom, uram, csak úgy érzem, ez túl erős kifejezés arra, ahogyan ismertem.

Steinbrecher: Túl erős, de megközelítően pontos.

Frölich: Így van.

Steinbrecher: Írja alá a Jegyzőkönyvet!

Frölich: De hisz itt az áll, hogy ez *bizalmas* ismeretség volt!

Steinbrecher: És nem volt bizalmas?

Frölich: Nem, persze, hogy nem! Hivatalos ismeretség volt, üzleti, semmiképp sem *bizalmas*!

Steinbrecher: Ne idegeskedjék, Frölich! Ez a jegyzőkönyv nem szentírás. Ha hibáztunk, kijavítjuk. Töröljük azt, hogy *bizalmas* ismeretség, és beírjuk, hogy *jól* ismerte. Rendben? Meg van elégedve?

Frölich: Igen.

Steinbrecher: Remélem, most már belátja, hogy nem vagyunk az ellenségei, és nem akarunk magának rosszat, továbbá, hogy ez a tüntető védekező magatartása is helytelen. Belátja-e?

Frölich: Belátom.

Steinbrecher: Akkor most aláírja a Jegyzőkönyvet? Úgy. Köszönöm . . .

(Frölich kétségbeesett igyekezete, hogy elkerülje a Schwartzkopf kalaposkisasszonnyal való ismeretséget — afféle ösztönös igyekezet volt ez, mely szerint mindig jobb, ha az embernek kevés ismerőse van, mint sok —, már a Jegyzőkönyv zsenge ifjúkorában kudarcra kárhoztatott, úgyhogy Frölich attól kezdve minden lelki és szellemi erejével arra összpontosított, hogy legalább jó ismerettséggé ne fajuljon a dolog. Nem mondhatni, hogy fáradozása teljesen hiábavaló lett volna. A „meglehetősen jól ismertem” volt a végső határ, melyet megengedett magának a masamóddhoz fűződő kapcsolatában. Üzleti vonatkozásban persze. A bizalmas viszony gyanújának terhe alatt azonban Frölichnek nem volt más választása, mint hogy alkuba bocsátkozzék. És a „bizalmas viszony” helyébe „jó ismeretség” került. Frölich tehát jegyzőkönyvileg jó viszonyba keveredett a masamóddal, pontosan oda jutott hát, ahová semmiképp sem akart, egy valamiben azonban kétségkívül siker koronázta erőfeszítéseit: elhárította magáról még a gyanúját is, hogy a szóban forgó kapcsolat bizalmas lett volna. S ez igen nagy elégedettséggel, sőt büszkeséggel töltötte el. Akkor

még nem tudta, hogy a jegyzőkönyv korosodásával majdan ismét felbukkan, ez a „bizalmas”, akár valami kísértet, s fogadtatik el végül is mint az egyetlen kiút a harmadik, a hírszerző elkerülésére. És azt sem tudta még, hogy a végén ezt is elfogadja majd, hisz végső soron mégiscsak jobb, ha gazdasági kém az ember, mint ha diverzáns vagy szabotőr.)

Steinbrecher: Kinek az utasítására lépett kapcsolatba nevezett Lilly Schwartzkopffal?

Frölich: A cégem utasítására.

Steinbrecher: Mely cég utasítására?

Frölich: Megmondtam már: az Urban, Urban & Urban cégről van szó.

Steinbrecher: Címe?

(Következik az egyszer már felvett adatok monoton megismétlése. Ellentmondás nincs. Lehet folytatni.)

Steinbrecher: Ki a cég tulajdonosa?

Frölich: Urban úr.

Steinbrecher: Jól ismeri?

Frölich: Csak mint munkaadómat.

Steinbrecher: Azt kérdeztem, hogy . . .

Frölich: Nem mondhatnám, hogy jól ismerem.

(Frölich előre tud már minden lépést, tudja, hogy elkerülhetetlen a vereség, de csak ismételteti a válaszokat egy automata konokságával. Ebből akár valamiféle tervszerűségre is lehetne következtetni, én azonban úgy vélem, hogy erről szó sincs: ösztönösen alkalmazott csökevényes formája ez a régi arany szabálynak, hogy a rendőrségen semmit sem szabad beismerni.)

Steinbrecher: Hogyhogy nem ismeri, ha egyszer nála dolgozik?

Frölich: Urban úrnak nem szokása az alkalmazottaival barátkozni.

Steinbrecher: Értem. Tartózkodó, távolságtartó, titokzatos. Nos?

Frölich: Inkább hivatalos.

Steinbrecher: És maga csak ilyennek ismeri?

Frölich: Igen.

Steinbrecher: Fogalmazza meg maga, hogyan kerüljön a Jegyzőkönyvbe!

Frölich: Arra a kérdésre, hogy hogyan ismeri Urban urat, Frölich úr azt . . .

Steinbrecher: Miféle Frölich úr? Ki ez a Frölich úr?

Frölich: Én,

Steinbrecher: Az nem lehet. Maga nem úr. Maga itt gyanúsított. Nos, ki ez a másik Frölich és hol lakik?

(Bonyolult dialógus következik több logikai bukfencsel, végül Frölichnek sikerül meggyőznie Steinbrechert, hogy önmagára gondolt, s az urazás merő tévedés volt, nem elszólás, amellyel egy másik Frölichet árult volna el. Miután sikerült megmentenie egy ártatlan rokonát, Frölichünk enyhe diadalérzettel lát hozzá az Urban úrhoz fűződő viszonya megfogalmazásához.)

Frölich: Frölich kijelenti, hogy Urban urat csak mint munkaadóját ismeri.

Steinbrecher: Jól?

Frölich: Jól.

Steinbrecher: Maga szerint a munkaadó nem ember?

Frölich: Dehogynem.

Steinbrecher: Akkor pedig munkaadói és emberi mivoltában is ismernie kell, ha e kettő bármelyikében ismeri.

Frölich: Feltéve, hogy a hivatalában emberi mivoltában is megmutatkozik.

Steinbrecher: Hát milyen mivoltában mutatkozna meg? Állati mivoltában?

Frölich: Nem, dehogy.

Steinbrecher: Tehát semmiféle okot nem szolgáltat rá, hogy feljelentsük a Reich Munkafelügyelőségénél?

Frölich: Nem, semmifélet. Rendes ember.

Steinbrecher: Honnan tudja, hogy rendes.

Frölich: Tudom.

Steinbrecher: Akkor mégiscsak jól ismeri, nem?

Frölich: De igen. Jól ismerem.

Steinbrecher: Írja alá ezt az oldalt is!... Köszönöm. Milyen jól ismeri?

Frölich: Mint a tulajdon testvérbátyámat.

(Frölich idegei szemlátomást felmondták a szolgálatot. Ilyen szarkasztikus túlzásra ragadtatni magát! Öreg hiba. A nyomozás nem ismer semmiféle túlzást. A nyomozásban minden lehetséges, és minden megengedett. Amit Steinbrecher mindjárt be is bizonyít neki.)

Steinbrecher: Mi a neve a testvérbátyjának, mivel foglalkozik és hol lakik?

Frölich: Nincs testvérbátyám. Egyke vagyok.

Steinbrecher: Miért mondta akkor, hogy Urban urat úgy ismeri, mint a tulajdon testvérbátyját?

Frölich: Így szokták mondani, ha valakit jól ismerünk.

Steinbrecher: Ide figyeljen, Frölich! Megkérném, hogy stílusgyakorlatait majd akkor villogtassa, ha magát bízzák meg a Német Szólasmondások szótárának elkészítésével. Addig is, legyen olyan kedves, ne terelje tévútra a nyomozást! Meg vagyok értve?

Frölich: Igenis, uram.

Steinbrecher: Gyakran szokott beszélgetni Urban úrral?

Frölich: Nem gyakran.

Steinbrecher: Miért nem beszélgettek gyakrabban?

Frölich: Mert sokat vagyok úton.

Steinbrecher: Miért van sokat úton?

Frölich: Mert sokat vagyok kereskedelmi utazó.

Steinbrecher: És amikor nincs úton, gyakran beszélgetnek?

Frölich: Nem. Csak olykor-olykor.

Steinbrecher: Leginkább miről?

Frölich: Többnyire üzleti dolgokról, a piaci állapotokról, a keresletről...

Steinbrecher: Megint hazudott, Frölich. Maga igenis gyakran beszélgetett Urban úrral. Mert hogy lehet valakivel *többnyire* erről és erről beszélgetni, ha *kevészer* találkozik vele?!

Frölich: Én... nem tudom. Nekem átkozottul kevésnek tetszett.

Steinbrecher: Azért, mert maga úgy szerette volna, ha többször kerül rá sor. Tipikus beosztottsindróma. Sose elég nekik a főnökből. Fogalmazzuk meg a Jegyzőkönyvet úgy, hogy magának is igaza legyen meg nekem is: Frölich kijelenti, hogy noha Urban úrral gyakran beszélgetett, ez a kettejük ügyét illetően semmiképp sem volt elég... Na, mit morog? Ha kifogásol valamit, mondja meg!

Frölich: Nekem az a rész, ahol arról van szó, mintha *nekünk kettőnknek* külön ügyünk lett volna...

Steinbrecher: Kérem. Hagyjuk ki. Maradjon csak az a rész, amelyben beismeri, hogy igen gyakran beszélgetett Urban úrral. Így jobb?

Frölich: Jobb, jobb!

Steinbrecher: Kihagyjuk természetesen azt a részt is, amelyben tagadja, hogy gyakran találkozott munkaadójával. Kell az magá-

nak, hogy megrögzött hazudozónak nézzék? Ezekben a beszélgetésekben Urban úr szívélyes volt magával?

Frölich: Igen, uram.

Steinbrecher: Akkor igazán nem értem, mi baja vele.

Frölich: Nincs énnekem semmi bajom vele.

Steinbrecher: Akkor meg pláne nem értem, miért került a vele való találkozást.

Frölich: Ki mondja, hogy kerültem?

Steinbrecher: Sehol sem említi, hogy gyakrabban is találkozott volna vele, ha alkalma adódik rá. Mondja, Frölich, külön maga, embergyűlölő, társaságkerülő, vagy egyszerűen csak illojális alkalmazott?

Frölich: Én nem vagyok társaságkerülő, én szeretem az embereket. Én szívesen találkoztam volna Urban úrral gyakrabban is, ha alkalmam adódott volna rá, de ha egyszer más-más társadalmi körökben forgunk.

Steinbrecher: Írjuk akkor! Frölich kijelenti, hogy gyakrabban is találkozott volna Urban úrral, ha ezt a németországi helyzet megengedte volna.

Frölich: Miféle németországi helyzet? Nem értem.

Steinbrecher: A társadalmi körök, amelyekről beszélt.

Frölich: Aha, igen, a körök.

Steinbrecher: Írja alá az oldalt... Köszönöm. Abbeli kívánságából, hogy minél gyakrabban találkozzék Urban úrral, logikailag következik, hogy bizalommal viseltetett iránta. Igaz?

Frölich: Igaz. Bár erre beszélgetéseinkben semmi szükség sem volt.

Steinbrecher: És ezekben a beszélgetéseinkben sikerült-e közös hangot találniuk?

Frölich: Többnyire.

Steinbrecher: Igen vagy nem?

(Frölich agya lázasan működik. Ha azt mondja, hogy nem mindig ért egyet a főnökével, kénytelen lesz azt is megmondani, miben nem, akkor pedig kettejük közül valaki, ez esetben Urban úr, nyilván kellemetlen helyzetbe kerül. Aztán logikusabb is, hogy egy ilyen vagyonos és művelt ember, mint Urban úr többet tudjon egy kereskedelmi utazónál, azaz, hogy ennyivel okosabb is legyen nála. Ilyen beszélgetőtárral egyetérteni elvben mindig kisebb kockázatot jelent. Frölich tehát visszavonja fenntartásait.)

Frölich: Igen.

Steinbrecher: Hogy nevezzük azokat az embereket, akik azonos nézeteket vallanak?

Frölich: Azonos gondolkodásúak... eszmetársak...

Steinbrecher: Mikor folytatott utoljára megbeszéléseket eszmétársával, Urban úrral?

Frölich: Nem folytattam én Urban úrral semmiféle megbeszéléseket. Csak a fontos emberek folytatnak megbeszéléseket. Mi egyszerűen csak beszélgettünk...

Steinbrecher: Urban úr fontos ember?

Frölich: Azt hiszem, igen.

Steinbrecher: Ő tehát, elvben, bárkivel folytathat megbeszélést?

Frölich: Igen.

Steinbrecher: Ezzel szemben maga, aki nem fontos személyiség, maga nem folytathat.

Frölich: Úgy van.

Steinbrecher: Korrektnek tartaná-e, ha a következő bekezdésben nem maga szerepelne az előtérben, hanem egyszerűen arra a tényre szorítkoznánk, hogy Urban úr megbeszéléseket folytatott magával? Megfelelne-e ez annak, ami kettejük között történt?

Frölich: Meg.

Steinbrecher: Írja alá... Köszönöm. Hol került sor a szóban forgó megbeszélésre?

Frölich: Nem emlékszem rá.

Steinbrecher: Gondolkozzék!

(Néhányszor megismétlődik az ábra. Aztán Frölichnek eszébe jut.)

Frölich: A templomudvarban.

Steinbrecher: Maga tehát hisz istenben?

Frölich: Isten őrizz! Nem.

Steinbrecher: Akkor nyilván csak azért ment a templomba, hogy ott titkon találkozzék Urban úrral.

Frölich: Nem! Nem igaz!

Steinbrecher: Mit keresett akkor a templomban?

Frölich: Istent!

Steinbrecher: Akiben viszont nem hisz. Vagy mégiscsak hisz? Hisz istenben, Frölich?

Frölich: Nem hiszek.

Steinbrecher: Akkor miért imádkozik hozzá?

Frölich: Hogy megsegítsen. Azért szoktak, nem?

Steinbrecher: Logikus. De hát hogyan segítse meg, ha egyszer maga nem hisz benne?

Frölich: Ki mondta, hogy nem hiszek?

Steinbrecher: Maga mondta, hogy nem hisz benne!

Frölich: Én nem mondtam.

Steinbrecher: De igenis mondta! Miért mondta? Miért hazudott?

Frölich: Nem tudom. Úgy gondoltam . . .

Steinbrecher: Hogy az lesz a jobb?

Frölich: Igen.

Steinbrecher: És miért lenne jobb? Mert Németországban ferde szemmel néznek a vallásosokra?

Frölich: Igen.

Steinbrecher: Szóval maga szerint Németországban ferde szemmel néznek a hívőkre.

Frölich: Legalábbis bizalmatlanul.

Steinbrecher: Miből gondolja?

Frölich: Abból, hogy bizonyos hivatalok hozzáférhetetlenek a számukra.

Steinbrecher: Milyen hivatalok?

Frölich: Kormányhivatalok. Diplomácia, hadsereg, rendőrség és a többi.

Steinbrecher: Szóval minden hivatal?

Frölich: Nem mondtam, hogy mind.

Steinbrecher: Hát mi a rossebből áll az állam, ha nem hadseregből és rendőrségből?

Frölich: Szerintem más állami hivatal is létezik még.

Steinbrecher: Például? A Köztisztasági Hivatal, mi?

Frölich: Mondjuk, bár van más is.

Steinbrecher: Maga szerint tehát lehetővé kell tenni a hívők számára, hogy utcaseprők legyenek. Igaz?

Frölich: Igen.

Steinbrecher: Mit szoktunk arra mondani, hogy ha egyeseknek megengednek valamit, másoknak pedig nem?

Frölich: Hogy igazságtalanság.

Steinbrecher: Maga szerint tehát igazságtalanság, ha egy asztalosnak nem engedik meg, hogy kioperálja a beteg vakbelét?

Frölich: Én nem tudom . . .

Steinbrecher: Más szóval, ha az asztalosnak megtiltják azt, amit az orvosnak megengednek?

Frölich: Én... nem értem. Én... egy kissé fáradt vagyok. Megengedi, hogy felálljak és kinyújtóztassam a lábam?

Steinbrecher: Majd feláll, ha befejeztük.

Frölich: Mikor fejezzük be?

Steinbrecher: Az csak magától függ. Ne ellenkezzék annyit, és pillanatok alatt végzünk. És ne csinálja ezt, hogy minduntalan újabb és újabb ellenséges kijelentésekkel a vizsgálat kiterjesztésére késztet!

Frölich: Én semmiféle ellenséges kijelentést...

Steinbrecher: Azt állította, hogy nálunk hátrányos megkülönböztetésben részesülnek a lakosság bizonyos rétegei. Olvassa el a Jegyzőkönyvet!

Frölich: Én ezt nem írom alá.

Steinbrecher: Senki sem kényszeríti rá. Különben sem értünk még a lap végére!

Frölich: De én akkor sem írom alá, ha odaérünk.

Steinbrecher: Erre megvan a joga.

(Steinbrecher ezredes témát vált. Frölich megkönnyebbüléssel fogadja. Határtalan örömeiben, hogy sikerült kivergődnie a vallási kérdések ingoványából, kissé óvatlanná válik, és más, igaz, kevésbé veszélyes területeken néhány merőben felesleges beismerést tesz, amire más körülmények között semmiképp sem ragadtatta volna magát. De ezzel együtt is elégedett. A Jegyzőkönyv jobban alakul, mint remélte. Semmi sem igazolja a Gestapóról keringő félelmetes mendemondákat. Hozzá sem nyúltak, egy ujjal sem. Igaz, fogalma sincs róla, mennyi ideje tart már a kihallgatás — az ablakokon vastag sötétítőfüggöny, és a szemébe világító erős fényű lámpa is megzavarta kissé az időérzékét —, de egyébiránt igazán inkább barátságos eszmecserére hasonlít a dolog, mint vallatásra, és ha össze-összecsap is néha a két logika, hamar feloldódik az ellentét valamilyen, mindkét felet kielégítő kompromisszumban. A lényeg az, gondolja magában nyilván Frölich, hogy ellentétbe ne kerüljön az ember a doktrína fő alapelveivel, melyek közül az egyház iránti ellenszenv nem is tartozik a legjelentéktelenebbek közé. Ezt pedig megúsza. Steinbrechernek, sajnos, nem ez a véleménye. Tíz-egynéhány lap után a Jegyzőkönyv ismét visszakanyarodik a témához.)

SZILÁGYI Károly fordítása